Euskal Herriko Ahotsak

ahotsak.com

Ramon Labaien Sansinenea

Donostia, Gipuzkoa (1928-2013)

Aurkibidea

Biografia

Tolosan jaioa, San Frantzisko kalean. Zortzi urtean bizi izan zen han, gerra etorri zen arte. Laskurain ikastolan ikasi zuen, euskaraz. Aita Tolosako alkatea zen, EAJkoa, eta gerran ihesi joan behar izan zuten; Zarautzera joan ziren, eta handik Oñatira. Gero Iparraldera joatea lortu zuten, eta 9 urte egin zituzten bertan, Donibanen eta Saran. Bertako ikastetxeetan ibili zen, eta bueltan, jesuitekin ikasi zuen batxilergoa, Donostian. Madrilen Kimika ikasi eta Erresuma Batuan ere ibili zen lanean, kontserba fabrika batean. Londres hoteleko zuzendari ere izan zen 15 urtean. 1980tik 1983ra Eusko Jaurlaritzako Kultura kontseilaria izan zen, eta EITB, HABE, Euskadiko Orkestra Sinfonikoa, Antzerti eskola... hainbat ekimen bultzatu zituen. Ondoren Donostiako alkate izan zen, 1987 arte. Aditua zen Euskal Herriko historian, artikuluak idazten zituen hainbat hedabidetan. Berunezko soldadutxoak egiten zituen umea zenetik, baita saldu ere.

Zintak

DON-061

- **Proiektua**: Donostiako ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Etxeberria, Idoia
- **Data**: 2009-11-12
- **Iraupena**: 96 min
- **Euskarria**: Bideo digitala
- **Kodifikatzailea**: Etxeberria, Idoia
- **Transkribatzailea(k)**: Etxeberria, Idoia

Pasarteak

1. Zortzi urte arte Tolosan; aita alkate; batzokia

- **Erref**: DON-061/002

- **Iraupena**: 0:03:58. **Hasi**: 00:00:30. **Bukatu**: 00:04:28
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak

Laburpena:
Zortzi urte arte bizi izan zen Tolosan, gerra etorri arte. Ikastola. Aitona diruduna zen, eta opariak egiten zizkien. Aita alkatea zen, aurretik aitona bezalaxe; kultur gizona ere bazen, euskaltzalea. Antzerti aldizkaria sortu zuen, antzezlanak idazten zituen. Tolosako batzokia. Orduko idazleak. Pena iruditzen zaio politika eta kultura banatu izana.

Transkripzioa
-Eta denbora gutxian bizi izan ziñan han. Bueno...
-Bai, bueno, zortzi urte, zortzi urte. Gerra hasi zan arte, bai.
-Eta ze oroitzapen daukazu? Garai... zortzi urte arteko...
-Bueno ba aizu, daukat, e, ikastolaren oroitzapena. Han nitun lagunak, nere gurasoak, aitonak, aiton-amonak oso inportanteak zian gure giro hartan. Aitona zan diruduna, eta harek ematen zitun bizikletak eta holako opariyak. Opari nagusiak aitonak eiten zitun. Eta bueno, lehengusubak eta bakizu, haur baten... eta ni oso harro negon nere aita alkate zelako. E, eta bueno, haurraren... haurra, haurrak izaten (d)ituzten karajadak, e. Bai. Baiña ondo, bestela, aizu. Ta gero ba gerra hasi zan.
-Eta zure aita alkate zan.
-Alkate zan.
-Eta familiyan ez zan... aurretik ere alkate gehiyo izan zan.
-Bai, bai, aitona, bai.
-Aitona.
-Bai, bai, eta usten det nere birraitona, birraitona Berastegiko alkate izan zala /izantzala/. Labaiendarrak Berastegiko kasta gea. Berastegiko baserri batekuak.
-Eta, e, zure aitari buruz... bueno, alkate izan zan, baiña baita kultur eragillea...
-Bai, kulturgizona. Bai, bai. Beira, hor dao, hor daukazu nere aitak bere mahai gaiñean zeukan Lizardiren argazkiya. [...] zian benetan lagun miñak Lizardi, Ixaak Lopez, Orixe... Hoi, Juan Antonio Irazusta, Jose Izagirre, hoik denak euskaltzaleak ziren. Politikariak baiño gehiago kulturako gizonak. E, nere aita sartu zuten udaletxean, engaiñatu in zuen. Ez zeukan batere alkate izateko bokaziorik. Baiño zien kultur gizonak, euskaltzaleak. E, nolabait aizu ba oso paper, pixu garrantzitsua izan dutenak ba euskeraren berpiztean.
-Zure aita batez ere antzerki...
-Antzerkigilea, bai. Hori zan bere hobiya hori zan. Antzerkiak ein.
-Antzerti...
-Bai, bai, berak sortu zun, aizu, han rebista txiki bat, Antzerti. Beak ordaintze(n) zun, ama haserretzen zan, bere aita ere haserretzen zan. Gaiñea nere aitona zan... bueno, Argentinan sortua. Bere aita, bere aita Argentina jun zan /juntzan/ lelengo karlistada bukatuta ta, eta bueno, harrek ez zun /etzun/ bate... ez zan /etzan/ batere abertzalea, ez zen /etzen/, ez zun /etzun/, ez zitun batere estimatzen nere aitaren euskaltzaletasunak eta gutxiago oraindik bera alkatea izan Primo de Riverakin, Unión Patrioticakin, eta semea izan PNVren alkatea, herri

berean, ez zizaiyon batere gustatu.
-Eta antzerkia idazten zun.
-Antzerkia, bai. Eta Tolosako Batzokiyan ba ematen zian bere, bere obrak. Garai hartan ez zeon /etzeon/ telebistarik, jende oso gutxik zeukan radiyua, eta batzokiyak izaten zian kultur zentro batzuk. Gaur eun ez dia /eztia/, ez dia /eztia/ kultur zentroak, hori, hori´re, hori´re galdu da. Nolabait aizu, ez dakit puskaketa, fraktura bat bezela gertatu da politika eta kulturaren artean. Garai hartako pixuzko gizonak, Aitzol eta hoiek, zea... Lizardi eta Orixe, hoik denak zer ikusirik zuten alderdiyarekin, PNVrekin. Gaur egun, aizu, PNV alderdi politikoa eta kulturaren mundua dijoa beste, beste bide batzutatik. Hori, hori tristura bat da, zeatikan azkenean ezin dezu politika bat egin ez badaukazu kulturaren oinarria. Herri ez bagera, herri aizu, diferentziatua ez bagea ez dago /eztao/, ez dago /eztao/ politikarako etorkizunik, e. Hori kontu... hori buruan sartu behar zaigu. E, ba politikako... politikan izaten ditugun exituak sor zizaizkiola kulturari. Ta ez badao kulturaik ez daola ezer. Euskera galtzen bada, zer gertatuko da Euskal Herriyakin? Ba desagertu ingo dala. Gaur egun hortan dabiltza sozialistak, e. Saiatzen ea lortzen duten euskaldun jendea espaiñol bihurtzea. Kostako zaiek!

2. Ikastolan, euskaraz

- **Erref**: DON-061/003
- **Iraupena**: 0:02:22. **Hasi**: 00:04:28. **Bukatu**: 00:06:50
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak

Laburpena:
Laskorain ikastolan ikasi zuen, euskaraz. Hogei bat haur ziren. Arantxa Munita andereñoa. Lizardi ere irakasle ibili zen, alfabetatzen. Tolosaldeko kultur mugimendua. Bere euskara nahaste-borrastea dela dio. Ikastolako oroitzapenak. Lehen Jaunartzea.

Transkripzioa
-Lehen aipatu dezu ikastolan zu ibili ziñala euskeraz ikasten...
-Bai, bai. Euskera, ikastolan, bai, bai.
-Nola da ikastolaren izena? Nola zan?
-Laskorain.
-Laskorain?
-Bai, gaur egun´e ikastola hori hor dao. Klaro, gaur egun da haundiya. Guk, gue ikastola hua, egongo giñan, zenbat? Hogeien bat haur? Bai.
-Eta andereño ta nor, nor... zeintzuk zebiltzan?
-Bai, bai. Andereñua ni akordatzen naiz zan, “este”... Arantxa Munita. Arantxa Munita gero monja sartu zan, eta Txinara bialdu zuten. Bai.
-Eta 'Lizardi' ibili zan erakusten...
-Erakusten ibili zan, bai. Besteak beste nere izeba bat, ta bea ere andereñoa zan beste ikastola batean, Pilartxo Sansinenea. Eta Elizatik lortu zun Tolosaldean [...] lelengo talde hori. Alfabetatu zitun, prestatu zitun; beak maestrak zian, titulu hoi bazeukaten, baiño erderaz egiten zekitena euskeraz egiteko.
-Eta orduan bazeon, gerra aurretik, kultur mugimendu bat, hor

Tolosaldean…
-Bai, bai, bai. Tolosaldean.
-… benetan indarra zeukana…
-Indarra zeukana, aizu. Nik uste (d)et Euskal Herri osoan izugarrizko pixua izan duna, e. Bakizu, tolosarrek esaten duen bezela: “Zer da ba Gipuzkoa? Tolosa eta bere auzoak”.
-Gaiñera, Tolosak badauka euskera…
-Bai, pixu haundiya izan…
-…euskera politan fama, ta…
-Bueno, hori… nik uste (d)et euskera guztiyak diala politak, e. Euskera guztiak. Aizu, nere euskera da nahaste borraste bat… Nik ikasi nun Tolosan euskera, baiño geo Sarakoa. Laburditarra, eta hura… ez da berdiña, e. Fraseak eta ez dia egiten modu berean. Han berboak pasibo asko […] ditu.
-Eta han, ikastolan, zer ikasten zenuten? Gogoratzen dezu zerbait?
-Ez dakit, ze gogoatzen naiz ibiltze(n) giñala pelota jokatzen. Bazeuden pertxa batzuk, abriguak eta txintxilikatuak zeuzkatela, eta guk… raya, gure barra zan pertxa, pertxa haren fila hua, aldetik aldea ibiltze(n) giñala pelotan. Oain, zerbait ikasten gendun ba ez dakit, ez naiz oroitzen. Oroitzen naizena da, lelengo Jaunartzea, lelengo ikastola batek hor montatzen zun Jaunartzea izan gendula. Bai, gui, ni han neon, besteak beste, San Franziskoko elizan. Eta juniyuak zitula zortzi, juniyuak zortzian. Gerra zibilla hasi baiño lehen, hamar, hamar eun. Ta denak illargiyan, iñork ez zun /etzun/ deusik ikusi, zetorrenik.

3. Gerra etorri zenean, Oñatira

- **Erref**: DON-061/004
- **Iraupena**: 0:02:26. **Hasi**: 00:06:50. **Bukatu**: 00:09:16
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:
Gerra hasi zenean, aita Tolosan geratu zen, eta beraiek Zarautzera joan ziren. Aita Mutrikurantz joan zen gero, eta beraiek Oñatira. Eskolan ibili zen, andereño Blancarekin. Pelaioak, instrukzioa egiten. Falangistekin sartu zuen amak, karlistak ez zituelako gustuko. Ziburun eta Saran bizi izan ziren gero.

Transkripzioa
-Eta, hasi zanian…
-Guk alde in genun. Aita gelditu zan Tolosan, eta gu jun giñan Zarautzera. Ez dakit ze estrategia, ze iten zun ne aitak; geo Tolosa erori zanian, bera ere azaldu zan Zarautzen. Ta Zarautzea hurbildu zianian militarrak, esate(n) zan bezela garai hartan, aita jun zan /juntzan/ tropekin ba Mutrikorutz. Eta gu bialdu giñun, ez dakit, hori ere estrategia bat, Oñatira. Hola, hola jun giñan Oñatira. Ez dakit norbaitek, norbaiten kotxian sartu, eta bueno, Azkoitiyatik eta hantxe jun giñan. Oñatira.
-Eta Oñatin, senide batzun etxera ala…?
-Ez, ba ez. Senideak geneuzkan, baiño alokatu genun bizitza bat, hor esan dizuten bezela, agustinuen plaza hortan. Eta bueno, ni hasi nitzan, bazeon eskola bat han, nola daude… ez dakit gaur egun, jauregi oso etxe ederrak… garaitarrak bizi zian han, eta plaza haundi bat etxe txuri luze batzukin, eta han zan zeon eskola, Oñatiko eskola garai hartan. Ta bueno,

han eon nitzan baiño segitun… ez dakit, izan nun andereño bat klasea ematen ziana, Blanca izena zun, hoi oroitzen naiz, bere baratzean eoten giñan. Eta bueno, nola denak noski karlistak eta dena militarizatu zuten. Mutil txiki guztiyak izaten zian “pelayos”, txapel gorriyakin istrukzioa egiten. Ta nere amak, jo, izugarrizko nazka zien karlistei, eta ni izan… ni sartu nindun falanjistekin. Eta eiten genun Oñatin han instrukziyua estaziyuan. Leno bazeon tren, trenbidea.
-Bai.
-Estazio koskor bat, unibersidadea pasa eta aurrea. Ta han egite(n) genun. Eta akordatzen naiz, gero ya aitonak lortu zuenean ba pasaporte bat, pase bat beste aldera juteko, nere aita han zegon ya… ba nik nahi nun eraman ba beste aldera nere falanjista kapel hua. Amak kendu zian: “Aitak horrekin ikusten bahau, garbituko hau!”.
-Eta zenbat denbora in zenuten Oñatin?
-Oñatin nik uste (d)et eongo giñala lau hillabete o hola? Lau hillabete. Ni... agostuan geundezen Zarautzen; “o sea que” iraillen hasieran pasako giñan Oñatira, eta ya eguberritarako Donibane… Ziburun egon giñan garai hartan. Ziburun, ta ya hurrengo apirillean ikusten zan gerra luzeako zijoala, eta osaba batek alokatu zun etxe bat, Prefetenea, Saran, eta hara, hara jun giñan guztiyak. Denak.

4. Oñatitik Iparraldera, Ziburura

- **Erref**: DON-061/005
- **Iraupena**: 0:03:58. **Hasi**: 00:09:16. **Bukatu**: 00:13:14
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:
Gogoratzen du txapelgorriak nola sartu ziren Oñatira, 1936ko udazkenean. Falangistak. Iparraldean 1945era arte egon ziren. Ziburun batu zen familia: osabarekin kaira joaten zen egunero, Bilbotik zetorren jendea ikustera. Santa Maria eskolan ibili zen. Bi bandotakoak zeuden han. Saran, Elbira Zipitria andereñoarekin bizi ziren. Nolakoa zen.

Transkripzioa
-Eta Oñatin gerra ez zenuten ikusi, ez? Ya… ez zan egon resistentziarik, Oñatin.
-Ez, ez zan eon, ez.
-Baiña…
-Nik hori holaxe, nola jetsi zian karlistak. Ez dakit, aizu, etxe hartatik ikusten (d)an bistakin, ez zan asko aldatuko gaur egun ere. Eta bueno, bai, txapel gorrik zian. Tiro batzuk bota zituzten. Izan zian, tiro batzuk entzun zian, ta han bazeon hoitako ze... transformadore elektriko bat, poste baten gaiñean, dana txoriz bete zan hua. Horik, horik ikusten ditut oaindikan. Eta pentsa, ai naiz, ai gea mintzatzen ba 36ko udazkenez. E, jo, oain dela ba zenbat... bua, ba hirurogeita, hirurogeita hamasei urte, holako zerbait.
-Eta kotxe txiki baten...
-Bi falanjista.
-Bi falanjista?
-Gaiztuak. Hoik, hoik in zuten, iten zituzten errepresiyuak. Jendea espetxeratu, denunzi, denunziyak jaso... tipo, tipo gaiztuak zian.

“Verdugos”.
-Eta kanpotarrak ziran?
-Bai, bai, bai. Karlistak ez dakit ze tertziokuak... gehiyenak naparrak izate(n) zian, naparrak karlistak. Astokilluak, jeneralian.
-Eta gero, e Iparraldian zenbat denbora in zenuten?
-Ba Iparraldian jun giñan esan bezela hogeita hamaseiyan, eta bihurtu giñan berrogeita bostian. Beatzi urte.
-Beatzi urte.
-Bai, jun giñan... nere aitak eman zun dirua hamabost eguneako. Eta egon giñan beatzi urte. Baiño ondo.
-Eta hango bizimodua nolakua izan zan?
-Bueno, mota askotakua. Nik, bueno... Ziburuan ni akordatzen naiz joaten giñan... bizi giñan aizu, familiya in zana /intzana/ zan batu. Osabak, denak bizi giñan etxe berian. Zigarrola izena zun etxe berian, Ziburun. Ta goizero gu juten giñan, nere osaba bat, Jexux, eta neroni, juten nitzan berarekin kaiyera ikustera aber ze jende zetorren Bilbotik. Zeatik jendea ai zan ebakuatzen Bilbotik. Etortzen zian merkantetan, ontzi merkantetan, baiño armada inglesak eskoltatuak. Batzuek zea, destruktore batzuk eta abar. Eta orduan harea juten giñan, eta bueno, ni hasi nitzan han Santa Mari eskolan, kolejiyuan. Han geuden haur emigratu guztiak, zortzi urtekuak eta hamabost urtekuak, danak klase berian, eta liburu bat eman ziguten, dikzionariyua. Nik ez dakit, dikzionariyua irakurtzen eo ulertzen... ez genun golpeik ematen, beti politikaz mintzatzen... [...] blablabla gue artean. Zeatik zeudezen bi bandokuak: katalanak, republikanuen beldurran harea, han kokatu ziranak eta abertzaleak, hemen [...] zan izugarrizko nahaste-borrastea. Baiño bueno, ondo bizi giñan Donibanen, eta esan bezela, gero ba ya Santa Maria utzi eta jun giñan Sarara. Eta gue etxean bizi zan, Saran bizi zan Elbira Zipitria. Andereño bat, oso famatua bere garaiyan. Ta baiño, zan, aizu, izugarrizko... Nemesio Etxanizek esan zun /esantzun/ bezela, aizu, jo... “aboa hortzez betea daukan neskazahar ozpindua”, esan zun /esantzun/ apaizak. Kriston kunplidua in zion, baiño ni izan nitzan Saran bere ikasle bakarra. Horrek badu meritua, e!
-Eta zu bere ikasle ziñan orduan...
-Haren ikasle bakarra, horrek meritua dauka.
-Eta berak, e, gerra aurretik ere ikastola...
-Bai, bai, hemen, Donostiyan. Bai, Orixe ikastolan, bai.
-Bera ibili zan ikastolan...
-Bai, bai, gaiñea andereño oso ona zan. Oso persona... metolodologia ona zeukan, eta beti saiatzen ai zan metolodologia berriyak lortzen, eta bai, bai. Andereño bezela oso ona zan. Baiño...
-Zorrotza.
-Bai, persona zailla zan, eta bueno, ni akordatzen naiz Prefetenean gauero entzuten zun radio espaiñola. Eta entzuten zun Queipo Llanok botatzen zitun astakerik. “Los sacerdotes vascos no son sacerdotes, son socerdotes”, holakuak, baiño, baiño... ta bea negarrez gauero, nik ikusten det oaindikan Elbira nearrez, Queipo Llano entzuten. Baiño hori pixkat masokista zan.

5. Sarako etxean, bisitari ugari

- **Erref**: DON-061/006
- **Iraupena**: 0:03:26. **Hasi**: 00:13:14. **Bukatu**: 00:16:40
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Zigorrak

Laburpena:
Azkoitiko gudari bat izan zuten etxean, Saran, Prefet-enean. Errefuxiatuak Landetara joaten ziren, arbolak moztera. Orixe eta Elbira Zipitria, beti eztabaidan. Madrilgo familia bat ondoko etxean. Sarako eskolara joan zen, eta beti "punituak" egoten ziren euskaraz egiteagatik. Donibanen ikasi zuen frantsesa gero.

6. Eresoinka eta Leaburuko parrokoa

- **Erref**: DON-061/008
- **Iraupena**: 0:03:14. **Hasi**: 00:16:46. **Bukatu**: 00:20:00
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:
Eresoinka elkartea sortu zen Saran; gero Parisen ibili zen. Leaburuko parrokoaren kontuak, Donibane Lohizuneraino nola joan zen. Joxe Migel Barandiaranek latinezko eskolak eman zizkion; oso zorrotza zen. Zigor fisikoak normalak ziren garai hartan.

7. Alemaniarrekin ondo konpondu ziren bai euskaldunak eta bai bretoiak

- **Erref**: DON-061/009
- **Iraupena**: 0:01:35. **Hasi**: 00:20:00. **Bukatu**: 00:21:35
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » II. Mundu Gerra (1939-1945)
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:
Kimika ikasi zuen. Alemaniarrak Donibanen sartu zirenekoa. "Arraza garbia" zen euskaldunena haientzat, eta ez zuten arazorik izan. Barandiaranen indusketa batzuk ere finantzatu zituzten; Munichekо unibertsitateak euskarazko katedra zeukan. Alemaniarrek Bretoiak askatu zituztenekoa.

8. Bueltan, isilpeko biltzarrak Madrilen eta Donostian

- **Erref**: DON-061/010
- **Iraupena**: 0:03:49. **Hasi**: 00:21:35. **Bukatu**: 00:25:24
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Politika » Politika eta Franco
- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:
Bueltan, Kimika ikasi zuen Madrilen; jesuiten ikastetxean egin zuen batxilerra, aurretik. Frantzian hezkuntza hobeto zegoen. Madrilen euskaldunek biltzar abertzaleak izaten zituzten; Donostian ere bai, Txillardegirekin-eta. Orixeren 'Euskaldunak' argitaratu zuen aitak, eta irakurri egiten zuten. Aktibismoa: ikurrina jartzea, propaganda. Euskara debekatua.

9. Donostian giro berezia, gerra aurretik zein ondoren

- **Erref**: DON-061/011
- **Iraupena**: 0:02:36. **Hasi**: 00:25:24. **Bukatu**: 00:28:00
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna
- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:
Beldurra, euskara debekatua. Kaleko giroa tristea, faltsua. Frankista asko zegoen Donostian. Probintziako jendeak abertzaletu du hiria. Donostiako giro berezia, probintziako herrietan ez bezalakoa. Burgesia.

10. Erresuma Batuan lanean eta Londres hoteleko zuzendari

- **Erref**: DON-061/012
- **Iraupena**: 0:02:51. **Hasi**: 00:28:00. **Bukatu**: 00:30:51
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:
Kimika ikasten bost urte egin zituen Madrilen, eta Erresuma Batura joan zen lanera. Izoztuen kontserba lantegi batean ibili zen. Londresen gustura zegoen, baina lanetik Espainiara bidali zuten, San Adrianera. Londres hoteleko zuzendaria izan zen. Turistak freskura bila zetozen, aire giroturik ez baitzegoen artean.

11. Cristina erregina, Alcala Zamora eta Franco, Donostian

- **Erref**: DON-061/013
- **Iraupena**: 0:02:58. **Hasi**: 00:30:51. **Bukatu**: 00:33:49
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1914-1923: Monarkia

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Politika eta Franco

Laburpena:
Donostia modan Espainiako Cristina erreginak jarri zuen; Aieteko jauregian egon zen lehenengo eta gero Miramar jauregian (ikus mapan). Europako aristokrazia ekarri zuen. Casinoa. 1914ko gerran paradisua zen. Baina gero 1931n errepublikaren alde agertu ziren donostiarrak. Alcala Zamora. Francok militarrak ekarri zituen. Batzuk kartzelara sartzen zituzten beti.

12. Bueltan, Tolosako etxean falanjistak; amaren familia

- **Erref**: DON-061/014
- **Iraupena**: 0:02:56. **Hasi**: 00:33:49. **Bukatu**: 00:36:45
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Gerratik itzulera

Laburpena:
Aita 1945ean bueltatu zen bestaldetik. Falangea zegoen Tolosako etxean. Donostiara. Ama abenidan jaioa zen. Birraitonak sagardotegia zeukan Portu kalean, eta Aiako baserritar batekin ezkondu zen. Ostatua jarri zuten. Burgesia nola sortu zen, Ensanchearen kontura. Sansineneatarren sagardotegia.

13. Gure herriko historia interesatu zaio beti

- **Erref**: DON-061/015
- **Iraupena**: 0:01:21. **Hasi**: 00:36:45. **Bukatu**: 00:38:06
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:
Historia beti interesatu izan zaio. Historiaren interpretazioak. Ibai batekin konparatzen du historia. Herri bakoitzak bere historia izan behar du.

14. Euskalduntasun sentimendua, XVII. mendean ere bai

- **Erref**: DON-061/017
- **Iraupena**: 0:01:56. **Hasi**: 00:38:28. **Bukatu**: 00:40:24
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:
Frantziako Iraultzaren garaiko mugimendua aipatzen du, Gobernu frantsesa konturatu zela euskaldunek herri bat osatzen zutela. Azkoitiko jauntxoak. Larramendiren idatziak. Gaur egungo hezkuntzaren mugak, teknikoegia dela. Lizardi, Lopez Mendizabal.

15. Lehen nazioan sinesten zuten, ez alderdietan

- **Erref**: DON-061/019
- **Iraupena**: 0:01:54. **Hasi**: 00:40:34. **Bukatu**: 00:42:28
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak

Laburpena:
Politikan nola hasi zen. Beste aldean zeudenentzat, Eusko Jaurlaritza zen ikurra, Jose Antonio Agirre lehendakaria. Armada, itsasontziak, gudariak... Nazioan sinesten zuten, ez alderdi batean. Hori aldatu egin dela dio. Indar galera aipatzen du.

16. Itsas armadako itsasontziak eta Galernaren traizioa; 'Aitzol'en heriotza

- **Erref**: DON-061/020
- **Iraupena**: 0:01:40. **Hasi**: 00:42:28. **Bukatu**: 00:44:08
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939)
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:
Nabarra boua Baionako portuan ikusi zuen. Galerna bouak traizioa egin zuen, eta Pasaian porturatu zen; Aitzol zihoan bertan, eta hurrengo egunean fusilatu zuten.

17. Politikagintzan emandako urratsak: Kultura sailburu

- **Erref**: DON-061/021
- **Iraupena**: 0:04:32. **Hasi**: 00:44:08. **Bukatu**: 00:48:40
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » 60ko hamarkada eta trantsizioa (1970-1980)
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak
- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:
Hamabost urtean izan zen Londres hoteleko zuzendari. Udal frankista kentzeko gestoran egon zen. Donostiako alkateorde izan zen hasieran eta gero Kultura sailburua, Jaurlaritzan. Eitb sortu zuten, itzulpena indartu, bikoizketa eskola... Alfabetatzea, HABE. Antzerti eskola. Orduko ilusioa. Garaikoetxea.

18. 'Euskal Telebista'ko lehen emisioa

- **Erref**: DON-061/022
- **Iraupena**: 0:02:18. **Hasi**: 00:48:40. **Bukatu**: 00:50:58
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak
- Kultura » Aisia » Hedabideak » Telebista
- Politika » Euskara eta politika
- Politika » 60ko hamarkada eta trantsizioa (1970-1980)

Laburpena:
Oztopo asko izan zituzten euskarazko irrati-telebista sortzeko, Madrilen ez zutelako nahi. Materiala ekarri zuten AEBetatik, isilpean. Kamioi batetik egin zuten lehen emisioa.

19. HABE eta AEK

- **Erref**: DON-061/024
- **Iraupena**: 0:02:05. **Hasi**: 00:51:12. **Bukatu**: 00:53:17
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » 60ko hamarkada eta trantsizioa (1970-1980)
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak

Laburpena:
Helduen alfabetatzea, 50 urtetik beherakoentzat. HABEk metodologiak aztertu ditu. AEKren balioa azpimarratzen du.

Transkripzioa
-Ta, helduen alfabetatzea eta, hori ere beste?
-Bai, hori ere kulturan sortu gendun, bai.
-Inportantia da hori, ez?
-Bai. Bueno noski zeukala bere inportantzia baiño, nik jarri nun […] baiño berrogeita hamar urte arte eh, guk pentsatzen gendun berrogeita hamar, berrogeita hamar urtetik gora euskal, euskeraz ez dakinak ez du behin ere ikasiko! Ez du behin ere erabiliko! Ez du […] horrekin, diruba gastatzea. Hartu ditzagun hogeita hamar urtekuak, ez dakitenak euskaraz, hoik ikasiko dute baiño, berrogeita hamar urtetik gora, ez du […] diruba gastatzea. Total, jubilatuko da hemendikan hamar-hamabost urtea, ez due ikasiko.
-Egongo da norbait, ez? Ikasten duna.
-Baiño, minoria bat, minoria bat, minoria bat. Eta bueno gaiña, HABEk egin duna, izan dia lortu, aztertu, metodologiak, euskeraz ikasteko metodologiak. Baiño benetan hor, merito haundiya, gehiyena izan dutenak izan dia AEKkuak eh, AEKkoak horko irakasleak, diru gutxikin'e konformatuak, entusiasmo haundi batekin… Eta nik beti lagundu egin ditut AEKkuak.
-HABE sortu zanerako AEK martxan zegon?
-Martxan zegon, bai, martxan zegon. Eta ordun bueno, azkenean egin gendun bueno ba, AEK finantzatu. Heak'e beren tranpak egiten zituzten, […] apaiza zan hoietako AEKko buruzagi bat eta, harrek esaten zun: "guk dauzkagu berrogeita hamar milla ikasle", bai baiño aber, pagatu al dute matrikula? Ta "gu gea, erakunde publiko bat", ez, "zuek ez zeate erakunde publiko bat, zeate interes publikoa daukan erakunde pribatu bat", hori beste kontu bat da. Interes publikoa dezula, dudarik ez, erakunde pribatua zerala ere, dudarik ez. Baiño garai hartan, gauza hoiek gaur egun bueno onartzen dia ta argi baiño garai hartan, eztabaida bat izaten zan beti. "Gu gea publikoak herriyak aukeratu gaitulako", baiño ze herriyak? Hor zeon pixkat mistifikaziyo bat.

20. 'Eitb'ren sorrerako zailtasunak

- **Erref**: DON-061/026
- **Iraupena**: 0:02:29. **Hasi**: 00:54:12. **Bukatu**: 00:56:41
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » 60ko hamarkada eta trantsizioa (1970-1980)
- Kultura » Aisia » Hedabideak » Irratia
- Kultura » Aisia » Hedabideak » Telebista

Laburpena:
Hasieran zailtasun handiak izan zituzten, profesionalak falta ziren. Euskadi Irratian pertsona bakarra zegoen futbol partidak emateko gai zena. Telebista eta irratia euskara salbatzeko egin zituzten. Hezkuntzaren eta komunikabideen garrantzia.

21. 80ko hamarkadako giro nahasia

- **Erref**: DON-061/028
- **Iraupena**: 0:01:55. **Hasi**: 00:57:29. **Bukatu**: 00:59:24
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » 60ko hamarkada eta trantsizioa (1970-1980)
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak

Laburpena:
1980-83 urteetan, Kultura kontseilari eta ondoren Donostiako alkate izan zen. Orduko giroa. ETAren eta Guardia Zibilaren atentatuak. Gehiengoa zuen EAJk Donostian.

Transkripzioa
-Bueno zu izan ziñan, 80tik 83ra, ez?
-83ra bai, bai, bai.
-Eusko Jaurlaritzako kultura kontseillaria?
-Bai, bai.
-Eta, ondoren, Donostiako alkate?
-Donostiako alkatea, bai.
-Eta Donostian, zeintzuk ziran erronkak garai hartan? 83an?
-Bueno, izate(n) zian problemak kalian, aizu pixkat iraultza giroa zeon, eta bueno ETAren atentatuak problema bat zian baiño baita ere Guardia Zibillaren atentatuak. Nik ez dakit hemen zenbat, zenbat erail zan, o erailketa izan genituen garai hartan, lau urte haietan baiño izango zian hogei baiño gehiyago, hogei-hogeita bost erailketa, ta joe alkatearentzat aizu ba, hilleta guztitara jutea ez zan broma eh, bazirudien kulpa alkatearena zela, juten baziñen Guardia Zibil baten funeraletara, jo! Goardia Zibillak baldin bazian montatzen zizkiaten kristonak. Juten baziñaren bueno ezker abertzaleko kide baten funeraletara besteak montatzen ziaten beste kristo bat, oseake bueno! Nik ez nitun problema haundiyak izan zeatikan lortu nun gehiengoa. Oseake PNVk atera zitun hauteskunde haietan hemen Donostian, dia 21, 21, 27 zinegotzi. Hoitatik bat alkatea, ta beste hogeita sei. Gu giñan, PNVkoak giñan hamar, ta nik egin nun pastela, Euskadiko Ezkerrakoa, biyakin bi zian, eta PPko beste biyakin. Eta hamar gehi lau, hamalau, mayoría absoluta. Hartze(n) genitun gure erabakiyak eta ez zeon problemarik. Hoiek izan zian kalekoak eta abar eta bueno, festibalekoak eta, aizu dena gelditu zan oso hankaz gora, festibalak bere kategoriya galduta zeukan, ta hamabostak... ya kategoriya galdua zeukan, Donostiak oso fama txarra zeukan. Aizu, abenidan sartze(n) zian etxebizitzak, aizu berrehun metroko etxebizitzak hiru milloi, hiru milloi terdi, erregalatu, jendeak alde ite(n) zun, beldurra zeukalako.

22. Alkate zegoela, turismoa bultzatzeko ekimenak

- **Erref**: DON-061/030
- **Iraupena**: 0:02:37. **Hasi**: 00:59:38. **Bukatu**: 01:02:15
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Aldaketak eta arazoak

Laburpena:
Alkate zegoela, hainbat ekimen egin zituzten, turismoa bultzatzeko. Maria Kristina hotela berritu zuten, Kursaala, lau kultur etxe egin zituzten... Zinemaldiak prestigioa galduta zeukala dio, eta zein arazo zeuden.

23. Lehenengo kultur etxea

- **Erref**: DON-061/032
- **Iraupena**: 0:01:50. **Hasi**: 01:02:23. **Bukatu**: 01:04:13
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak
- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:
Lehenengo kultur etxea nola egin zuten azaltzen du, Basaurin. Orduko entusiasmoa. Eskultura eskola zegoen Aian. Lehenengo ikurrinak.

24. Francoren garaiko gorabeherak

- **Erref**: DON-061/034
- **Iraupena**: 0:01:47. **Hasi**: 01:04:23. **Bukatu**: 01:06:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco
- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:
Joseba Elosegik Artzain Onaren gainean ikurrina jarri zuen. Garai bateko manifestazioak; grisak. Gaur egungo egoerari buruzko iritzia.

25. Intelektuala eta artisaua

- **Erref**: DON-061/038
- **Iraupena**: 0:01:49. **Hasi**: 01:07:04. **Bukatu**: 01:08:53
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:
Berunezko soldadutxoak. Donibane Lohizunen hasi zen kartoizko soldaduak egiten. Historia militarra asko gustatu izan zaio. Baratzea. Beste afizio batzuk: urpeko arrantza, bela, irakurtzea...

26. Urpeko arrantza

- **Erref**: DON-061/040
- **Iraupena**: 0:01:15. **Hasi**: 01:09:02. **Bukatu**: 01:10:17
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Arrantza-kanpainak » Beste batzuk

Laburpena:
Urpeko arrantza; lehenengo fusilak, Frantzian. Donibanen ibiltzen ziren, eskolakoak. Lubina, dorada...

27. Goserik ez, gerraostean

- **Erref**: DON-061/041
- **Iraupena**: 0:02:09. **Hasi**: 01:10:17. **Bukatu**: 01:12:26
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:
Goserik ez zuten pasatu Saran eta Donibanen; bueltan ere ez, izeba-osaben etxean. Estraperloa. Patata landatzen zuten Saran. Txerria ezin hazi. Zugarramurdiko eta Sarako bentak. Ardoa, olioa.

28. H-aren kontura, istiluak

- **Erref**: DON-061/043
- **Iraupena**: 0:02:14. **Hasi**: 01:12:33. **Bukatu**: 01:14:47
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak
- Kultura » Aisia » Hedabideak » Telebista
- Euskara » Euskararen egoera
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:
Aita euskaltzain osoa izan zen. Orduko istiluak h-aren kontura. Bi belaunaldiren arteko talka. Telebistan erabiltzen den euskara gipuzkera osatua dela dio. Anekdota.

Transkripzioa
-Eta Euskaltzain osua?
-Bai, bueno han izan zitun bere istilluk-eta, H-kin eta Euskara batuarekin eta, ez batuarekin eta, noski... Bakizu, hor gertatu zan bueno, gertatzen dana, gerra baten ondoriyo izan zan, bi belaunaldian arteko fraktura bat. Gerra aurreko belaunaldia hoik, eta gerra ondoreko, frankismoaren garaiako belaunaldiya. Belaunaldi zaharrokuak hartu zituzten belaunaldi berriyaren iniziatibak agresiyo politiko bat bezela. Pixkat izan zan hortik ere eh, baiño aizu hoik hasi zian esaten Lizardi zala majadero bat, Orixek ez zuela ezer baliyo, bueno gero ekilibriyo bat lortu da, eta bueno aitortu dia baliyo dutenak. Asko edo gutxi, beste kontu bat izango da. Baiño, bai, H-rekin-eta nere aitak bota zitun izugarrik.
-Zure aita zeon... H-ren aurka, ez? Gipuzkeraz idaztian alde, eta?
-H-ren aurka. Bai, bai, bai, bai. Dudarik gabe. Bai. Ta azkenian aizu telebistan, ez da euskera batua erabiltzen dana, nik uste det dala Azkuek rekomendatzen zuen gipuzkera osatua. Akordatzen naiz gu hasi giñan nolabaiteko ez zan batua, ez zan Tolosako euskera, gipuzkera osatu bat, eta lehenengo doblaia egin gendunean zea, “Oporrak itxasoan” bazeon serial bat telebistan garai hartan, “Vacaciones en el mar”. Eta ez dakit zeiñei okurritu zitzaion serial hortan ontzi bat, hoitako kruzeroak egiteko

ontziya, eta 'barmana' zan beltza, eta denak iten zuten bueno ba euskera batuan edo, gipuzkera osatuan baiño, 'barmanak' egiten zun bizkaieraz: [...], eta orduan Joxe Mari [...] diputaduak, gipuzkera, Bizkaiko ahaldun nagusiak diputatu jeneralari jo, eskribitu zion karta bat lehendakariyari esaten aber erua, erotu nintzan ta, ni ez nintzan izan interesatua, uste det Beobideren 'karajada' bat izan zala. Baiño haserretu in zian bizkaitarrak: “zer da hau?!”. Beltza bizkaieraz, ta beste guztiak gipuzkeraz, elegantiak gipuzkeraz, ta 'barmana', bai... Holako gauzak askotan gertatu zian.

29. Arma lantegia eta Ertzaintzaren uniformea

- **Erref**: DON-061/048
- **Iraupena**: 0:01:40. **Hasi**: 01:17:20. **Bukatu**: 01:19:00
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » 60ko hamarkada eta trantsizioa (1970-1980)
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak
- Ekonomia eta industria » Industria motak » Armagintza

Laburpena:
Alkatetza utzi zuenean, arma lantegi batean egon zen lanean Andoainen. Berunezko soldadutxoak egiten ditu. Ertzaintzaren uniformea ere berak diseinatu zuen.

30. Haurtzaroko oroitzapenak; juduen deportazioa

- **Erref**: DON-061/050
- **Iraupena**: 0:04:05. **Hasi**: 01:19:16. **Bukatu**: 01:23:21
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » II. Mundu Gerra (1939-1945)
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:
Bere belaunaldiak zortea izan zuela dio, dena egiteko zegoela. Haurtzaro ona izan zuen, errefuxiatu zela. Orduko jolasak: uztaia, ardo botila lapurtu eta saldu... Juduak, izar horiarekin, eta deportazioa.

31. Mugalariak eta kontrabandistak

- **Erref**: DON-061/052
- **Iraupena**: 0:02:19. **Hasi**: 01:23:28. **Bukatu**: 01:25:47
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » II. Mundu Gerra (1939-1945)
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:
Pilotu aliatuak bestaldera pasatzeko sarea. Gestapokoek nola garbitu zituzten andre-gizon batzuek, desertore almeniarrak gordetzeagatik. Aduanero austriarrak. Berara dantzara. Kontrabandisten meza, 04:00etan.

32. Kontrabandoa I. Mundu Gerran eta ondoren

- **Erref**: DON-061/053
- **Iraupena**: 0:01:22. **Hasi**: 01:25:47. **Bukatu**: 01:27:09
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:
Kontrabandistak, hegoalde zein iparraldekoak. I. Mundu Gerran mandoak pasatu zituzten armadarentzat. Gero, pieza mekanikoak, enkajeak... pisu gutxiko eta balio handiko gauzak.

33. Gerra garaiko lapurretak etxeetan

- **Erref**: DON-061/056
- **Iraupena**: 0:02:11. **Hasi**: 01:28:03. **Bukatu**: 01:30:14
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ondasunen galera

Laburpena:
Aieteko jauregia Udalarena da. Lapurtutako gauza mordoa zegoen han. Telesforo Monzonenak, besteak beste. Etxean ere dena lapurtu zieten. Marokoko soldaduek josteko makinak osten zituzten.

34. Oñatiko oroitzapenak, gerra hasieran

- **Erref**: DON-061/059
- **Iraupena**: 0:02:46. **Hasi**: 01:31:16. **Bukatu**: 01:34:02
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikuak eta sasimedikuak

Laburpena:
Mutikotan, Oñatin zegoela, erreketeek balak ematen zizkieten. Osaba medikua agertu zen. Etxaluzeko medikuaren kontuak; lehenengo zesarea. Familiak zatitu egin ziren.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2026-11-18

CC-by-sa | **Ahotsak.eus**
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com